

Hugmyndin av føroyskum máli á mótinum millum lív og gloymsku, á røðini millum ljós og myrkur, hongur enn við føroyskum máltilviti

viðgita jólafundinum í 1888. Í hesum árum stendur hart stríð um fólkaræðisspurningin í danska samfelagnum. Harafturat kemur, at danska tjóðin og danskt sjálvstílvit ikki meiri enn so dánt eru komin fyrri seg eftir knúskini í krígunum við týskin í 1864. Sviðin eftir ósigurin er ikki avlinkaður. Danskt veldi liggur ryggbrotið og búskaparlíga eru tíðirnar trongar.

At hesi viðurskifti settu dóm á orðbragðið í umrøðuni um føroyskt mál í seinnu helvt av nítjandu öld umgekkst ikki, so nærbundnar Føroyar vóru donskum stjórnmálum og danskari fyrisiting heilt fram til seinna heimsbardaga.

Lítið man vera ivast í, at føroyska tjóðskaparrørslan fyrst og fremst hevði íkomu sína í tí fólkaræðissinnaða tjóðskaparumhvørvinum í Danmark. Hetta sæst eisini týðuliga aftur í orðbragdinum, sum føroysk tjóðskaparfólk hava í umrøðu síni um móðurmálið bæði í blaðgreinum og yrkingum, eitt nú í tí sangskaldskapi, sum kom fyrri almenningseygu í 1892 í savninum *Föriskar vysur/ sungnar av föriskum studentum í Köpínhavn*. Í *Föriskum vysum* stóð m.a. tann kenda yrkingin hjá Friðriki Petersen *Móðurmál stórt var títt fall*.

Men í orðbragdinum, sum tjóðskaparfólk hava í umrøðuni um málið og stöðuna hjá málinum, er frá byrjan ein undarligur tvískinningur. Tað er einki at taka seg aftur í, at sárlyndið í dönum eftir kríggið í 1864 og ein dansk ríkisstjórn, ið var trek til fólkaræði, so at siga forniða orðbragðið. Öðrumegin verður eins og í *Móðurmál stórt er títt fall* gjørt vart við tann órætt móðurmálið í öldir hevur liðið undir donskum stýri. Málið krevur at fáa uppreisn, krevur at fáa rættindi sum fullgilt mál, um tí skal vera lív lagað. Hetta samsvarar alt við tær fólkaræðisligu hugmyndir, sum vóru tyngdardepilin í norðurlendskari tjóðskaparrørslu í seinnu helvt av 19. öld. Men hinvegin verða alskyns fyrivarni tikið, tíðum undarlig og óneyðug. Dýrt verður t.d. lagt við, at danskt ikki má setast váða í Føroyum, hvussu tað so skuldi hent, og menn (J. Jakobsen t.d.) koma í tíð og úrtíð við yvirlýsingum um, at føroyskt onga framtíð eigur sum rættur mentunarberi o.s.fr.

Seinni partur av »Orðbragd og umrøða« hjá Carl Jóhan Jensen verður prentaður í komandi í komandi komandi vikuskifti

sendi til prentingar í Randers sama ár. Í innganginum (hann er ætlaður donskum lesarum) gevur Schrøter eina knapporða lýsing av heildarlagnum í føroyskum í samtíð síni. Schrøter greiðir frá bygdarmálmunum og málførum, sigur eitt sindur um bendingar, ljóðskipan o.s.fr. Føroyskt mál hevur tó eftir orðbragði hansara at døma einki gildi í sjálvum sær, tað er eitt kámt endurskin av formálinum (t.e. norrønum), nakrar spjaddar *dialektir*, sum vónleyst hevði verið at savnað og samskipað til eitt bókmál. Eitt slíkt átak hevði, sigur Schrøter, í fyrsta lagi verið tíðarkrevjandi og í øðrum lagi óneyðugt, danskt er longu bókmál hjá teimum upplýstu í Føroyum. Hinvegin, heldur Schrøter fram, hevur hann hildið tað verið stríðið og kostnaðin vert at gera týðingina, hon kann skapa teimum óupplýstu og fákunnu eina betri fatan av teimum trúarhugtökum, sum danskt og donsk orð hýsa. At enda í innganginum roynir Schrøter at fúrka føroyskt og danskt

tættari móti hvørjum öðrum og vil vera við, at í framburði líkist føroyskt donskum og víkir frá norrønum eftir somu reglum sum danskt. Hartil ætlar hann, at føroyskt helst eisini hevur staðið donskum nærri í framburði í fornöld enn íslenskum.

Orðbragðið hjá ávikavíst Schrøter og Svabo ber saman í tí, at hvørgin aftrar seg við at høgga av tá og sneiða av hæli til at fáa føroyskt mál at semja saman við virðiskervið hjá einaveldinum, serliga hugmyndina um hitt treytaleysa eindarrikið.

Einaveldið fellur

Fram undir miðja nítjandu öld fer umsiðir at ridla undir danska einaveldinum. Naglarnir, sum hildu tí hugsjónarlíga saman, taka so hvørt at dragna og tað ger hugmyndin um eindarrikið eisini, tað er ikki fult so óbroytiligt longur. Hetta ávirkar, ið hvussu er eitt skifti, orðbragðið í umrøðuni um føroyskt mál í Danmark. Tað sæst m.a.

aftur í skrivningini hjá Svend Grundtvig, eitt nú í ritinum *Dansken paa Færøerne. Sideestykke til Tysken i Slesvig*, og eyðvitað í greinunum, sum V. U. Hammershaimb birti í donskum bløðum miðskeiðis í átjan hundrað og fjórði árunum.

Kortini er tað ikki sørt, at ymiskt sløðist eftir av gamlari hugsan. Tað man ikki vera av tilvild, at Hammershaimb næstan ikki fær fullsagt, hvussu nærskytt føroyskt er við norrønt, bæði málsliga og arvmentalliga, og seinni evnar stavseting sína til við stöði í einum uppskoti frá Jóni Sigurðssyni, men umframt at vera forsprákari fyrri íslenskum sjálvstýri fekkst Jón við norrøn frøði í Keypmannahavn.

Tjóðskapartíðin og so fordánt

Nú gera vit eitt lop fram í ta tíðina, tá ið føroyska tjóðskaparrørslan so smátt fer at taka seg upp, fyrst í Keypmannahavn millum lesandi og seinni í Føroyum við tí